

P 678

HET MOSTERDZAAD.

ORGaan

VAN DE

Heidenzending der Christelijke Gereformeerde Kerk.

ONDER REDACTIE VAN

J. H. DONNER,
Zendingsdirector te Leiden.

ZEVENDE JAARGANG. 1888.

LEIDEN. -- D. DONNER.

1888.

HET MOSTERDZAAD.

Orgaan van de Heidenzending der Chr. Geref. Kerk.

ONDER REDACTIE VAN

J. H. DONNER, ZENDINGSDIRECTOR TE LEIDEN.

„Het Koninkrijk Gods is gelijk aan een Mosterdzaad.”

„Waarmede moet de Zending beginnen: met de bearbeiding van geheele volken of met den enkele?”

Referaat, gehouden op den Zendingsdag der Chr. Ger. Buitenl.
Zending, 28 Juni 1887 te Leiden

DOOR

Dr. H. BAVINCK.

De Reformatie der 16^e Eeuw was eene machtige, diepgaande beweging, die in altijd wijder kring de gemoederen aangreep en de geesten beroerde. Maar men kan toch rekenen, dat ze ongeveer 1650 tot stilstand kwam; sedert kreeg ze geen verdere uitbreiding meer. Erger was, dat ze ook inwendig door de toenemende onverschilligheid en doode orthodoxie haar kracht verloor. De Staats- en landskerken verwaarloosden het volk. Aan de spreuk: reformanda quia reformata, gereformeerd en daarom altijd meer te reformeeren, werd niet langer gedacht. De hervorming der leer werd niet voortgezet en voltrokken in het leven. Steeds breeder en grooter werden de kringen, vooral in de groote steden, die feitelijk leefden en opgroeiden buiten alle kennis des Evangelies. Er kwamen duizenden bij duizenden, die den naam van Jezus nauwelijks hadden gehoord. In de schaduw der Christ. kerken, te midden eener Christ. maatschappij groeide een onverschillig en onkundig Heidendom op.

Zevende Jaarg.

Daartegen kwam reactie in het Pietisme en de pietistische verschijnselen, die we tegen 't einde der 17^e Eeuw overal in de Protest. kerk, zoowel Geref. als Luth. waarnemen. Maar het Pietisme, dat alleen aan de vroomheid waarde hecht, en het natuurlijk en zedelijk leven (natuur, geschiedenis, kunst, wetenschap) geheel miskent, kweekte wel in eigen kring de vroomheid aan, maar gaf wat buiten was, de wereld, aan eigen lot over. De pietist is altijd separatist. De nooden des volks namen dus ook onder het Pietisme nog toe, en werden door het Rationatisme vermeerderd. Onverschilligheid, ongeloof, een oppervlakkig optimisme heerschte in alle kringen; het zondebesef sleet uit, behoefte aan genade werd niet meer gevoeld. Deze doode, dorre toestand greep in de 18^e Eeuw enkele ernstige zielen aan. De vraag rees op in 't hart: wat kan, wat moet er gedaan worden, om de verwilderde massa's des volks weer voor Christus te winnen? Een diep schuldgevoel over de vadsigheid en lusteloosheid, waaraan men zich had overgegeven, greep velen aan. De nood der zielen begon te wegen. Er moest raad geschapt. Men moest op bekeering uitgaan, op redding der zielen. Zoo ontstond het Methodisme (Wesley 1703—1791, bekeerd 1738), dat sedert eene ontzaglijke uitbreiding heeft verkregen, en thans in het Heilsleger zijn intiemste gedachte belichaamd, zijn uiterste consequentie uitgesproken heeft.

Het Methodisme is de mobiliseering van alle Christelijke strijdkrachten tot het werk der bekeering. Het is het Christendom actief en aggressief optredend, om de gansche wereld voor Christus te veroveren. De menschen komen niet meer in de kerk, tot het Evangelie, tot de genademiddelen; welnu, dan moeten wij hun het Evangelie brengen, met allerlei middelen, langs allerlei wegen, in allerlei vormen, waardoor wij hen kunnen bereiken! Van welken aard die middelen zijn, doet er niet toe. Het Christendom is volgens Booth, den generaal van 't Heilsleger, van al die vormen totaal onafhankelijk. Wij mogen alle die middelen kiezen, welke 't best passen aan de behoeften der hoorders, en 't meeste succes beloven: zang, muziek, korte

toespraak, gebed; er zij alleen afwisseling en geen tijd tot verveling. Wij moeten de schuchterheid, de sentimentaliteit, die we zoolang in den godsdienst hebben beoefend, geheel afleggen. Op elk ander gebied zijn we zoo niet; dan zijn we practisch en kiezen die middelen, welke 't meeste succes beloven. Laat ons zoo ook handelen in zake den godsdienst! Gaan we de wereld in met slaande trom en vliegende vaandels; vallen we haar aan in den naam van Jezus van alle kant en schieten we bres in haar vesting; bekeeren we de menschen, in eens, plotseeling, door een schok, door een knal; en worde elk bekeerde niet een kerk maar het leger ingelijfd, om op zijn beurt onder Koning Jezus tegen het rijk van Satan te strijden!

Een zelfde verschijnsel, als aan 't Method. geboorte gaf, was oorzaak van de herleving der Buitenlandsche, der Heidenzending. Het is een ontroerend feit, dat de gemeente van Jezus zulk een gansch klein kuddeke is. Van de ruim 1400 millioen menschen, die op den aardbodem wonen, dragen slechts een 432 mill. dus maar ruim 30.2 % den Christennaam. En onder die 432 millioen christenen, bevinden zich 218 millioen nog in de dwalingen der Roomsche, 83 in die der Grieksche kerk verstrikt. Van de resteerende 130 millioen vallen er dan weer millioenen bij millioenen voor het ongelooft, voor het naamchristendom af. En voor het volk der verkiesing blijven er slechts enkele weinige millioenen, eenige honderduizendtallen over. Men kan deze feiten vergeten, maar niet wegcijferen; altijd blijkt het weer dat, naar eene vergelijking van den grootvader van D. F. Strauss, gelijk er onder vele duizenden bijen maar ééne koningin, zoo ook onder duizenden menschen slechts één verkorene is. Toen de oogen der Christenheid hiervoor opengingen, toen tegelijk de reveil weer leven bracht in de dorre doodsbeenderen, toen geographische ontdekkingen werden gemaakt en door allerlei uitvindingen het wereldverkeer werd uitgebreid; toen de politieke vrijheidsideën en de afschaffing der slavernij aller eigendom geworden waren; toen is tegen het einde

der vorige eeuw de Heidenzending begonnen; heel de Christenheid is thans missioneerend; grootere en kleinere kerken, genootschappen en vereenigingen, positieve en negatieve richtingen wedijveren met elkaar. De zending is eene algemeene, Christelijke zaak geworden. Ongeveer een eeuw is de Christenheid met dien arbeid bezig. Ontzaglijk veel gaven en krachten, veel ijver en inspanning, veel goed en bloed is aan deze missie ten koste gelegd. Niet genoeg te waardeeren zijn de vruchten, die zij heeft afgeworpen.

En toch, van de bijna duizend millioen Heidenen zijn door al dien arbeid in heel deze eeuw nog maar een tweetal millioen voor 't Christendom gewonnen. Op zichzelf is dat een aanzienlijk getal, maar in vergelijking met de opofferingen eraan besteed, is het toch klein en gering. Is het wonder, dat velen zich teleurgesteld voelen, dat ze gaan vragen: waar ligt de oorzaak van dezen geringen uitslag, en dat ze die oorzaak gaan zoeken in de wijze waarop de zending gedreven wordt? Enkele individuen mogen door de tegenwoordige missie worden bekeerd, zoo zegt men, maar de massa's gaan verloren, de volken worden niet gewonnen. De veroveringen thans behaald, kunnen niet in de schaduw staan van de overwinningen, door één enkel man als Paulus in de eerste eeuw verkregen, en kunnen niet vergeleken worden met de snelle verbreiding van 't Christendom onder de barbaarsche, ruwe volken in 't Europa der Middel-Eeuwen. De methode der zending moet daarom veranderd: men beginne voortaan niet met de bekeering van enkelen, maar met de kerstening van volken. Men volge de missie der eerste eeuw en der Middel-Eeuwen weer na!

Inderdaad is dan ook op 't gebied der zending de geschiedenis eene leermeesteresse der toekomst. Voordat ik u de beide methoden: bekeering der enkelen of kerstening der volken uiteen zet en tegenover elkander stel, wijs ik u kortelijk op die twee groote zendingsperioden in de Christ. kerk, waarop de voorstanders van beide methoden zich als hun voorbeeld beroepen.

In de eerste eeuw was de positie van 't Christendom, uitwendig beschouwd, zoo ongunstig mogelijk. Het had tegenover zich de gansche, eeuwenoude cultuur, heel de beschaving van Griekenland en Rome. 't Dwaze Gods stond lijnrecht tegenover de wijsheid der wereld. In ieder opzicht is de Christ. gemeente het zwakst; het geld, de wetenschap, de kunst, het aanzien, de naam, alles bevindt zich aan de zijde der tegenpartij. Desniettemin gaan de Apostelen van Jezus getuigen, zoo te Jeruzalem als in geheel Judea en Samaria, en tot aan het uiterste der aarde. Zonder male, buidel of rok, onbezoldigd, zonder bepaalde wetenschappelijke opleiding, met niets dan 't Woord des Evangelies gewapend, begeven zij zich op weg. En waarheen? Ofschoon we van het vaststellen van een plan niet lezen, toch ontdekken we er duidelijk zulk een in de reizen van Paulus. Ze gaan niet allereerst naar 't plateland, maar naar de steden, naar de centra der cultuur, van Jeruzalem uit naar Antiochië, Corinthe, Athene, Thessalonika, Efeze, Alexandrië enz, en einddoel is Rome. In die plaatsen aangekomen, wenden zij zich eerst tot de Joden, dan tot de proselieten, daarna tot de Heidenen. Ze prediken in synagogen, in private woningen, op de markt. Lang in eene plaats blijven ze niet. Neemt eene stad het Evangelie niet aan, ze schudden het stof van de voeten en gaan heen. Wordt hun arbeid gezegend, weldra doopen ze en organiseeren eene gemeente en stellen ouderlingen aan en laten haar zichzelve regeeren; al is het ook, dat zij door brieven, door zendboden, door persoonlijk bezoek haar nog blijven leiden en besturen.

Op die wijze hebben ze onder den zegen des Heeren het Christendom reeds in die eerste Eeuw in vele landen vasten voet doen krijgen. Toch overschatte men de vruchten ook van hun arbeid niet! Gegevens ter juiste berekening ontbreken ons; maar zeker mag het aantal Christenen op 't einde der eerste Eeuw niet hooger dan enkele honderdduizenden worden geschat. Opmerkelijk is, dat na de Apostelen er bijna geen zendelingen meer op enkele uitzonderingen na optreden. In de volgende eeuwen breidde

het Christendom zich vooral uit door de stille propaganda der gemeente, door haar heilig voorbeeld; en ook, sedert het midden der tweede Eeuw door de geschriften der uit de gemeenten zelve allengs optredende Apologeten. In het begin der 4^e Eeuw is het Christendom dan zoover doorgedrongen, dat het tot religie van Staat wordt verheven, en onder zijne bescherming gesteld. Dit laatste heeft men nu menigmaal in overgeestelijkheid betreurd en als de groote oorzaak van de verbastering des Christendoms beschouwd. Dit is echter een zeer eenzijdig en onjuist oordeel. Het Christendom had de beteekenis en macht die het nu verkreeg aan zichzelf te danken, en moest, tot die hoogte gekomen, ook met den Staat in contact treden. Juist omdat het Christendom optreedt met de bewering absolute waarheid te zijn, kan het niet rusten voor dat het alles, ook den Staat, zich onderworpen heeft; aan deze zijde van Staat en politiek een grens te trekken voor de beheersching van 't Christendom is willekeur. (Art. 36 is niet zoo maar uit onze belijdenis uit te lichten.) En zoo weinig is dan ook door den overgang van Constantijn de ontwikkeling van het Christendom in verkeerde baan geleid — al loopt de gemeente altijd gevaar om in den strijd met de wereld ook iets van haar over te nemen en zich te verontreinigen, — dat de 4^e en 5^e Eeuw door haar dogmenvorming de belangrijkste eeuwen voor de Christelijke kerk zijn geworden en het aanzijn hebben geschonken aan die breede rij van kerkvaders, als Athanasius en Basilius, Gregorius van Nyssa en van Nazianz, Augustinus en Ambrosius, Leo en Gregorius de Groote, die als sterren van eerste grootte schitteren aan den hemel van Christus' kerk.

Gansch anders was de methode der zending in de Middeleeuwen. In het Oosten, in Palestina, Syrië, Egypte, leed de kerk groote verliezen; de Islam drong over Afrika heen tot zelfs in Spanje toe door. Maar de kerk vond vergoeding voor die verliezen in de bekeering van die ruwe volken, welke sedert de 4^e Eeuw uit Azië Europa binnendrongen. Eene grootsche taak was het, waartoe de kerk

zich toen geroepen zag, en zij heeft zich loffelijk van die taak gekweten. De kerstening begon reeds in de 2^e helft der 4^e Eeuw met de Gothen (Ulflas * 381); werd voortgezet met de bekeering der Vandalen, Sueven, Burgondiers, Longobarden tot 't einde der 5^e Eeuw; breidde zich uit door de toebrenging der Franken, Ieren, Schotten, Angelsaksen, Allemannen, Thuringers, Friezen, Duitschers, Saksers, Avaren, Bohemers, Noren, van de 5^e — 9^e Eeuw, en werd voltooid, toen in de 10—13^e Eeuw ook Denen en Zweden, IJsland en Finland, Polen, Pruisen, Esth- en Lifland bekend werden met 't Evangelie. Het einde der Middeleeuwen zag gansch Europa Christelijk.

Dezen zegen op den zendingsarbeid kon de Christ. kerk in de MiddelEeuwen verkrijgen, mee door de eigenaardige positie, waarin zij zich bevond. De kerk, in de eerste eeuw staande tegenover alle macht en wijsheid en wetenschap der wereld, was nu tevens draagster der cultuur. Zij stond thans niet als eene arme gemeente tegenover volken van kunst en beschaving, maar als eene machtige, vast georganiseerde en door den Staat beschermde instelling tegenover volken met ruwe kracht en eene ongevormde kindsheid. Eene andere methode moest hier natuurlijk toegepast; 't kwam niet alleen op bekeering van enkelen, 't kwam bovenal op kerstening der volken aan, op onderwerping aan den Roomschen stoel. Dit was in de eerste plaats mogelijk, doordat Pausen en Keizers op allerlei wijze door beloften, eeramten, geschenken, verdragen, huwelijken, bedreigingen en straffen deze kerstening ondersteunden en bevorderden. Op die wijze werden dikwerf massale bekeeringen verkregen. Clovis drong 't Christendom op aan de Franken en Bourgondiers, Karel de Groote aan de Saksers. De zending werd door de overheid beschermd. Nu heeft men van Protestantsche zijde deze zendingsmethode der Middeleeuwen wel ten scherpste afgekeurd en veroordeeld; en er is ook zeer veel in te veroordeelen, evengoed als in de Roomsche missie van den tegenwoordigen tijd. Maar men vergete in de tweede plaats niet, dat lang niet altijd en overal te werk gegaan werd als bij

de kerstening van Franken en Saksers. Men wachtte zich voor het gevaar van het generaliseeren! Ook toen waren er apostolische mannen, vol des geloofs en des H. Geestes, brandende van liefde tot den Heere, met waarachtige belangstelling in het heil der zielen. Ik behoef slechts te herinneren aan Columba en Columbanus, Gallus en Kilianus, Severinus en Enmeranus, Willebrord en Bonifacius, Amandus en Ansgar en zoovele anderen om tot een billijker oordeel over de Middeleeuwsche zending u te stemmen. En deze mannen trokken zonder zwaard en zonder geld het gebied der ruwe volksstammen binnen, meest van een 20, 30, 40tal monniken vergezeld. In de kloosters schiepen ze uitnemende zendingsorganen. Niet slechts door de prediking, ook door akkerbouw en veeteelt, door onderwijs en barmhartigheid wonnen ze de harten der kindsche volken voor 't Christendom, en deden zij het Christendom wortelen in de heidensche landen. De christianiseering was tegelijkertijd civiliseering. Daar komt nog bij in de derde plaats, dat vele Protestanten zoo overgeestelijk en vrij-kerkelijk zijn, dat ze alle hulp en steun van den Staat als van iets ongodelijks ongeoorloofd achten en afwijzen. Vooral in de Middeleeuwen dacht men zoo niet. Wat nu dwang en geweld zou heeten, werd toen als een recht en een plicht der overheid geacht. En het is zoo: op die wijze kreeg men vele uitwendige bekeeringen zonder eenige innerlijke waarde, op die wijze werd veel bijgeloof in de kerk opgenomen dat nu nog in 't Katholicisme nawerkt. Maar Rome zag op de toekomst; Gregorius de Groote sprak het reeds uit: si ipsi minus fideliter veniunt, hi tamen, qui de iis nati fuerint, jam fidelius baptizantur. De ouders mochten nog in hun hart Heidenen blijven, de kinderen waren toch het eigendom der kerk en worden in haar leer en tucht opgevoed.

Met deze twee groote voorbeelden van Zendingsmethode voor oogen, en teleurgesteld door de weinige vruchten van de zending in deze eeuw, zijn nu velen van oordeel, dat de tegenwoordige missie wel niet gansch en al veranderd, maar toch aangevuld en verbeterd moet worden.

Vooral drie bezwaren zijn het, die zij tegen de hedendaagsche zendingsmethode inbrengen: ¹⁾

a. De tegenwoordige missie is te weinig planmatig. Men is op den tast, in den blinde aan den arbeid getogen. Tientallen van genootschappen zonden zendelingen uit, het een hier, het ander daarheen, zonder afspraak, zonder plan, zonder overleg, dikwerf geheel naar inval en toeval. Van concentratie der krachten was geen sprake. Aan een methodischen aanval en verovering van de Heidenwereld werd niet gedacht. Bont door elkaar, zond men zendelingen uit naar beschaafde, ontwikkelde en naar cultuurlooze, ruwe volken. De krachten werden zoo verbrokkeld en eidelooos verdeeld. Had men al deze krachten en gaven methodisch op één volk gericht, een geheel land als Indië ware dan reeds voor het Christendom gewonnen. Maar nu werden overal wel enkele individuen toegebracht, maar geen volken van eenige beteekenis gekerstend. Hier en daar zijn eenige invallen geschied in het gebied der Heidenwereld, maar een regelmatige, geleidelijke voortgang valt in het zendingswerk niet te bespeuren. Onder den invloed van een valsch methodisme en een daarmede dikwijls gepaard gaand eschatologisme heeft men zijn doel gesteld in de redding van enkele zielen, en de kerstening der natiën uit het oog verloren.

b. De hedendaagsche zending sluit veel te weinig aan de ware en goede elementen in 't Heidendom zich aan. Waarheen de zendelingen ook gaan, naar cultuur- of naar cultuurlooze volken, ze worden allen vrij wel op dezelfde wijze opgeleid. Vandaar dat ze zich meest wenden en wenden moeten tot de lagere stauden, en de hoogere standen schier geheel links laten liggen. In plaats van positie te nemen midden in de centra van het Heidensche volk, valt men enkele individuen aan den omtrek, aan den buitenkant, aan den zoom van het volk aan. Pogingen om door boeken, tractaten, disputen, tijdschriften, scholen,

---

¹⁾ Verg. Ernst Buss. Die Mission einst und jetzt. Frankfurt a/M. 1883.

bibliotheken, de grooten des lands te winnen, worden niet in 't werk gesteld. En omdat men de individuen, die men wint, geheel fatsoeneert naar Europeesch-christelijk model, hun onze leer, onzen cultus, onze liturgie, onze liederen, onze catechismussen, onze schoolboeken opdringt, rukt men de bekeerlingen geheel los uit hun volksverband. Christen te worden, wil zeggen eigen volk en nationaliteit prijs te geven. En dat vervreemdt juist het volk, de hoogere standen van 't Christendom. Vandaar dat de missie in deze eeuw nog wel succes had bij de cultuurlooze, ruwe volken in W. Indië, Oost en Zuid-Afrika, de Zuidzeeëilanden, Madagaskar, den Ind. Archipel, Labrador, Groenland, dus onder Negers, Maleijers, Indianen maar zeer weinig bij de cultuurvolken en onder de hoogere standen.

c. Eindelijk, de zending gaat in deze eeuw veel te weinig van beschaving vergezeld. Kerstening en civilisatie moeten samengaan. In de Middel-Eeuwen werden kloosters en koloniën gesticht in de pas bekeerde landstrekken, die het Christendom er vasten voet deden krijgen en wortel schieten. Maar thans werkt een zendeling soms jaren lang in eene bepaalde streek, en heengaande moet hij vreezen dat nog alles te niet zal gaan. Tientallen van jaren moet een heidensche gemeente nog van de Christenen worden onderhouden. Gaan echter met de zendelingen kolonisten mede, en brengen die met het Christendom ook beschaving; leeren die aan de inboorlingen landbouw en veeteelt; geven zij hun een voorbeeld in werken des vredes en der barmhartigheid; gaan ze hun voor in 't vieren van den rustdag, in den eerbied voor de vrouw, in liefde tot de kinderen, in vriendelijkheid jegens dienstbaren, in verzorging der zieken, dan zal het Christendom ingang vinden, dan zal het voorbeeld der kolonisten nog meer dan de prediking der zendelingen bij de inboorlingen het verlangen opwekken om Christen te wezen, en niet lang zal 't duren of ze zullen in massa's tot het Christendom overgaan.

En daarom — zoo spreekt men — hoe de tegenwoordige missie ook alle waardeering verdient, zij heeft aan-

vulling noodig. Men ga voort met de bekeering der enkelen, maar richt ook op de kerstening der volken het oog. Ons doel mag volstrekt niet alleen wezen, om enkele zielen te winnen voor de eeuwige zaligheid, maar moet ook daarin bestaan, om het volk, de cultuur, de kunst, de wetenschap, het onderwijs, den Staat aan Christus te onderwerpen. Het is goed, om van beneden het Christendom te brengen tot de lagere klassen, maar ook van boven vatte men dat volk aan in zijn hogere standen, in zijn edeler deelen. Zendingen zende men dus, niet alleen geschikt om met 't volk een woord te spreken, maar ook wetenschappelijk gevormd en beschaafd, en daardoor in staat, om door geschriften en voordrachten het Christendom te verdedigen en zich den toegang te ontsluiten tot de grooten en aanzienlijken des lands. Evenals Paulus, wende men dan zich ook in de eerste plaats tot de beschaafde volken onder de Heidenen, tot Indië, China, Japan; niet naar het platte land, maar naar de middelpunten der beschaving. In het hart der vesting taste men 't Heidendom aan; daar concentreere men alle kracht; van die centra uit zal men dan gemakkelijk kunnen doordringen in de kleine steden en dorpen en heel het volk kunnen bereiken. En eerst na de kerstening der cultuurvolken wende men zich naar de ruwe onbeschaafde volken, om daar met het Christendom ook de beschaving te brengen door zendingen in gezelschap van kolonisten. Dan zal 't Christendom gelukkig voortgaan en de vruchten grooter zijn dan nu worden aanschouwd.

Niemand zal voorzeker ontkennen, dat er in deze voorgedragen beschouwing elementen aanwezig zijn, waarmede de zending haar winste kan doen. Maar toch moet ze m. i. in haar geheel als eene schoone illusie worden verworpen. Tijd ontbreekt, om ze aan den toets der kritiek te onderwerpen; en het doel wordt even goed bereikt als ik thetisch tracht aan te wijzen den weg, dien de missie naar mijn oordeel altijd zal hebben te volgen.

1. Steeds zal de zending met de bekeering van enkelen moeten beginnen. Nog wel niet onder het O. V., waar

Israël als geheel als volk Gods wordt beschouwd, maar toch zeer beslist in 't N. T., als de gemeente losgewikkeld is uit de windselen van 't Israëlietisch volksbestaan, treedt de individualiteit, de zelfstandige persoonlijkheid op den voorgrond. Jezus zelf heeft deze gedachte uitdrukking gegeven in de woorden: wat zal het den mensch baten, zoo hij de gansche wereld gewint en zijner ziele schade lijdt? Markus 8:36. De geheele wereld weegt tegen de waarde eener enkele menschenziel niet op. Of men die enkelen nu zoeken moet in den omtrek of in het centrum van het land, of men zich richten moet in de eerste plaats tot de hoogere of tot de lagere standen, kan niet in een algemeenen regel worden vastgesteld, maar hangt van tal van gegevens, van opleiding en karakter der zendelingen, van beschaving en woonplaats des volks enz. af. Maar altijd zal de zending met enkelen moeten beginnen. Om de eenvoudige reden, dat ze niet anders kan, zonder haar eigenaardig karakter te verliezen. De boodschap die zij brengt is toch niet in de eerste plaats cultuur en wetenschap, maar het Evangelie aan zondaren tot zaligheid. Ze kan en mag zich ook niet tevreden stellen met een uitwendig geloof, met een kleed van christelijke vormen; haar doel is bekeering. De Protestantsche missie keurt dan ook terecht de Roomsche practijk af, om door eenig geweld tot 't Christendom te bewegen, om te doopen zonder persoonlijk geloof en belijdenis. Het is de grootste wreedheid, zoo spreekt zij, iemand te verplichten om zichzelf te verdoemen, wyl niemand zalig wordt door een godsdienst dien hij acht valsch te zijn. De kracht der ware zending ligt alleen in het woord, in de belofte Gods; zij wordt gedreven niet om of door 't succes, maar uit geloof en gehoorzaamheid. En ze is daartoe vanzelve op de bekeering van enkelen gericht. Want kerstening der volken, als begin en uitgangspunt van zending, kan door Kerk of genootschap alleen in verbinding en met hulp van den Staat worden aangevat. Los van den Staat, geheel op zichzelf gesteld, heeft de zending gewoonlijk geen weg tot het volk in zijn geheel, in zijn nationale leven. Pau-

lus en de zendelingen in de Middel-Eeuwen en die in deze eeuw, welke zonder ondersteuning van den Staat door kerken of vereenigingen worden uitgezonden, hebben dan ook met bekeering van enkelen hun zendingswerk begonnen. Toch wachte men zich hier voor overgeestelijkheid! De kerk heeft nooit, ook niet op 't gebied der zending, den Staat van noode. Zij drijft deze desnoods tegen den Staat. Om zijn gunst, om zijn hulp mag ze niet bedelen. Maar zou een overheid, onderstel dat zij Christelijk ware, niet den plicht hebben, om niet slechts de hand te houden aan den heiligen kerkedienst maar ook de ware religie te bevorderen in heidensche landen, aan haar gezag onderworpen? En indien de Staat dan aan de zending hulpe bood, zou de kerk daar van niet dankbaar gebruik mogen maken? Dan inderdaad zouden Staat en kerk, kerstening en civiliseering, zending en cultuur samen kunnen en mogen gaan. Gevaren zouden hier zeker aan verbonden zijn; maar gevaarlijker nog ware het voor de zending, om de hulpe van den Staat weigerend, de hand der cultuur afwijzend, door eene on- of antichristelijke beschaving zich de toegangen tot het volk ontoegankelijk te maken.

2. Het tweede moment in den arbeid der zending is het stichten van gemeenten. Het methodisme, dat gewoonlijk verbonden is met de gedachte aan 's Heeren spoedige wederkomst, laat het hier zelfs niet aan toekomen, en stelt zijn doel in de bekeering van enkelen. Niet stichten van eene gemeente, maar inlijven bij een leger, om, zelf bekeerd, terstond anderen te bekeeren — dat is de gedachte van Wesley en Booth, eene practijk die door heel de geschiedenis der kerk wordt weersproken. In het O. T. zijn er wel zendingsgedachten, maar is er volstrekt geen zendingsarbeid. Jezus is altijd bezig in de dingen zijns vaders en werkt zoolang het dag is, maar alle overspanning, alle gejaagdheid is Hem vreemd, Hij is niet gezonden dan tot de verlorene schapen van 't huis Israels. Paulus werkt rusteloos maar sticht, vestigt, versterkt gemeenten. De eerste Christelijke gemeenten, ofschoon te

midden eener heidensche wereld, zonden schier geen zendingen uit, maar breidden zich stil door heiligen wandel, door werken der barmhartigheid uit. Inderdaad, de gemeentelijke organisatie der toegebrachten, de vorming en bloei van het kerkelijk leven is van hooge waarde, is het tweede doel dat de zending zich voor oogen stellen moet. Want met eerbied gezegd, God springt niet terstond van den hak op den tak. Als Hij ouderen van dagen bekeert, dan belooft Hij aanstonds ook hun kinderen op te nemen in zijn verbond; waar Hij is, daar blijft Hij; Hij woont in de tenten van Jafet. Zijn werk loopt dan door, zet zich voort; zijne gemeente groeit, zij wast op uit het Hoofd. En als dan de gemeente gevestigd is en toeneemt en haar gaven en krachten ontwikkelt, dan ontstaat er uit en door haar een Christelijke kunst, een Christelijke wetenschap. Dan verheft zich, als in de 2de eeuw onzer jaartelling, de Apologetiek, die den strijd aanbindt tegen de valsche, heidensche wereldbeschouwing.

3. En zoo wordt allengs dat derde moment voorbereid, waartoe elke Heidenzending bij normale ontwikkeling komt, n. l. de kerstening der volken. Deze is in den regel geen begin, maar wel laatste en hoogste doel. De daad van Constantijn was resultaat van de ontwikkeling der gemeente in de drie voorbijgegane eeuwen. Als het Christendom in een land is doorgedrongen en onder een volk zich steeds verder uitbreidt, als het steeds meer invloed krijgt op de verschillende levensuitingen van dat volk, dan moet het eindelijk dat volk ook in zijn hoogste, centraalste, d. i. in zijn staatkundig leven beheerschen, — en het volk zelf in zijn nationaal karakter kerstenen. En dan is de tijd gekomen, om ook van boven af, door de officiële kanalen heen het Christendom in te dragen in het hart des volks, en het in al zijn geledingen, in al de uitingen van zijn openbaar leven den stempel op te drukken van den Christelijken geest. Dan komt voor den Christelijken godsdienst juist de schoonste taak aan, om zijn volstrekt universalisme te bewijzen, om te toonen, dat het zich voegen en vormen, plooien en passen kan

aan alle nationaliteit, aan ieder klimaat, aan elke cultuur, aan heel het volle, rijke, veelzijdige leven van den mensch en van de menschheid. Daarom schatte men dan ook die kerstening der volken niet gering. Er is onlangs bereedeneerd, dat een volkskerk in strijd is met Schrift en belijdenis. Dat is al naar men er onder verstaat. Een gansche natie individueel tot het waarachtig geloof te brengen, wie zou dit ideaal zich durven voorstellen? Maar gelijk eerst de gemeente inwerkt op de kerstening des volks, zoo werkt deze weer op de bevestiging der gemeente terug. Heel de akker moet bezaaid, al weten we dat alleen het zaad dat in goede aarde valt, blijvende vruchten zal dragen. Een gansch volk moet gechristianiseerd worden, opdat God daaruit in den loop der eeuwen zijne verkorenen vergadere. Deze kerstening, deze bekeering van losse individuën niet, maar van volken heeft dan ook de H. S. steeds in 't oog. De belofte aan Abr. luidt reeds Gen. 18:18 dat alle volken der aarde in hem zullen gezegend worden. En de profeten en psalmisten zingen van de Heidenen en de koningen die komen zullen tot den berg Zions en zich voor Israëls Vorst zullen nederbuigen. Ps. 2:8; 22:28; 72:11. Jes. 2:2, 11:10. Jer. 4:2. Jezus zelf beveelt zijnen discipelen, om alle volken te onderwijzen en te prediken bekeering en vergeving der zonden. Matth. 24:14. Mark. 13:1; 16:15. Luk. 24:47. Matth. 28:19. Paulus ziet vooruit naar den dag, als de volheid der Heidenen zal ingaan en gansch Israël zal zalig worden, Rom. 11:25. En de Apocalypse besluit met de schildering van dat nieuwe Jeruzalem, in welks licht de volken, die zalig worden, wandelen zullen.

Kampen.

H. BAVINCK.

DE MACEDONIËR.

Het „Mosterdzaad” heeft geene plaatsruimte om veel algemeene Zendingsberichten en beschouwingen over de Zending op te nemen, hiervoor is de „Macedoniër” be-